

KARTA EWIDENCYJNA OBIEKTU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TARNÓWEK

2. Czas powstania

Pierwsza wzmianka w 1464 r., przebud. XVIII w., XIX w., XX w.

3. Miejscowość

**TARNÓWEK
(d. Tarnau)**

9. Materiały graficzne

Mapa Tarnówka w skali 1:10 000

4. Adres (ulica, nr posesji)

Na wschód od Polkowic, na zachód od Obiektu Unieszkodliwiania Odpadów Wydobywczych „Żelazny Most”, przy drodze wojewódzkiej nr 331.

Zakres ochrony układu wyznaczony na mapie będącej załącznikiem do karty.

5. Przynależność administracyjna

Województwo dolnośląskie

Powiat polkowicki

Gmina Polkowice

6. Współrzędne geograficzne

51°30'54.2"N 16°09'51.0"E

7. Użytkowanie obecne

8. Stan zachowania

Dobry

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Zagrożenia w postaci:

- gwałtowna rozbudowa wsi;
- brak kontroli nad zakresem rozbudowy;
- rozrost Obiektu Unieszkodliwiania Odpadów Wydobywczych „Żelazny Most”;
- dalsze rozbiórki budynków historycznych;
- odkrywkowej eksploatacji złóż miedzi

powodujące zatarcie układu.

Postuluje się:

- zachowanie ulicowego układu wsi;
- Zachowanie układu zabudowy w historycznych układach zagród;
- zachowanie historycznych ciągów komunikacyjnych;
- budowanie nowych budynków w obrębie historycznego układu;
- zagospodarowanie nieużytkowanych budynków;
- dostosowanie kubatury nowej zabudowy do zabudowy historycznej;
- zachowanie istniejących brukowanych nawierzchni wewnątrz zagród, chodników, placyków;
- nasadzenia tradycyjnej zieleni, np. kasztanowców, lip;
- występowanie o wydanie zaleceń ws. prac budowlanych, tj. nadbudowy, odbudowy, przebudowy, budowy i rozbiórki budynków na terenie układu ruralistycznego z właściwym konserwatorem zabytków.
- wprowadzanie nowej zabudowy w miejsce nieistniejącej obecnie;
- wykonywanie nowej zabudowy z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

Załączniki: 3

1. Historia układu + bibliografia
2. Mapa w skali 1:5000 z zaznaczonymi granicami ochrony układu + mapa historyczna 1:25000
3. Mapa (Generalstabskarte) + Meßtischblatt

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

Anna Drogosz-Jankiewicz 21.03.2025
[Signature]

1. Miejscowość	TARNÓWEK	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	POLKOWICE		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		
		UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TARNÓWEK	HISTORIA MIEJSCOWOŚCI

Historia zabytku:

Wieś notowana już w 1464 r. Położona w obrębie mikroregionu Wzgórza Polkowickie. Wieś została ulokowana wzdłuż strugi Żdżerowity, dostarczającej wody do stawu znajdującego się w centrum zabudowy. Przed 1765 r. musiały powstać w Tarnówku dobra, bowiem wtedy właśnie należały one do hrabiów von Clairond d'Haussonville. Dobra zmieniały właścicieli aż do 1891 r., kiedy to weszły w skład śląskiego majoratu Hohenzollernów.

Wg mapy z Atlasu Śląska z 1750 r. występuje jako Teut[sch] Turnau i jest połączony traktem z Rudną. Wyraźnie zaznaczono, że w miejscowości znajdują się dobra, strugę przepływającą przez Tarnówek, a także młyn na północy zabudowy. W 1802 r. David Gilly zaznaczył trakt wiodący z Polkowic przez Tarnówek do Rudnej oraz młyn położony na północy miejscowości. W 1789 r. we Tarnówku działała karczma i mieszkało 134 ludzi. Nie sposób określić, jak wyglądał układ ruralistyczny wsi aż do roku 1845. Wtedy to na mapie Generalstabskarte wyrysowano plan Tarnówka. Jest to okolnica położona na osi północ-południe wzdłuż dwóch głównych ulic ze stawem oraz strugą w centrum. Na południu wieś zamyka rozległy folwark w kształcie owoidalnym. Ponadto we wsi znajdowało się 15 krosien i mieszkało 5 rzemieślników. Na wschód od wsi biegnie droga łącząca Pielgrzymów z Głogowem, do której Tarnówek został połączony ulicą znajdującą się na północ od folwarku. Meßtischblatt z 1894 r. wskazuje na wzmocnienie się trasy Polkowice-Rudna względem szlaku Głogów-Pielgrzymów. Zabudowę Tarnówka stanowiły gospodarstwa w kształcie podków. Wyklarował się zarys zespołu folwarcznego, zbudowanego na kształcie prostokąta ze stawem i młynem na południu a także parkiem na wschodzie. Tarnówek nie doznał większych zniszczeń wojennych. Po wojnie na terenie folwarku powstało Państwowe Gospodarstwo Rolne, które powiększyło swój teren budując magazyny na południowy zachód od wsi. W miejscowości powstały przynajmniej dwa budynki mieszkalne dla pracowników PGR - u. Obecnie układ ruralistyczny Tarnówka jest dobrze zachowany i czytelny. Zachowana duża ilość historycznej zabudowy ceglano-kamiennej mieszkalnej i folwarcznej.

Układ wsi – okolnica. Zabudowa zabytkowa na terenie całej wsi, głównie szczytowa. Budynki mieszkalne ceglane, przeważnie na planie wydłużonego prostokąta, kryte dwuspadowym dachem z dachówki ceramicznej. Budynki gospodarcze na fundamencie kamiennym, przeważnie z muru kamiennego do pierwszej kondygnacji i ceglanego wyżej. Obecnie układ jest nadal czytelny, z zespołem pałacowo-folwarczno-parkowym jako dominantą.

1. Miejscowość	TARNÓWEK	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TARNÓWEK	6. Zawartość załącznika BIBLIOGRAFIA
2. Gmina	POLKOWICE		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

Opinia wartościująca:

Wartość naukowa: źródło badań do rozwojów i przekształcania się wsi na Dolnym Śląsku od średniowiecza po XIX w.;

Wartość historyczna: jako wsi o proveniencji średniowiecznej; historyczna XIX-wieczna zabudowa wsi

Wartość artystyczna: wyraża się głównie w zabytkach wyższej rangi: pałacu, parku, Wartość artystyczną podbija jednolitość zachowanej historycznej zabudowy wiejskiej, podział otworów okiennych w elewacjach (charakterystyczne małe okienka w elewacjach szczytowych), historyczna czerwona dachówka ceramiczna kryjąca dwuspadowe dachy o dużym kącie nachylenia, zachowane historyczne kamiennie-ceglane budynki gospodarcze.

Literatura i opracowania:

Kardyś Grzegorz, *Z dziejów wsi gminy Polkowice*, Polkowice 2018, s. 273-302.

Źródła historyczne:

Zimmermann, Friedrich Albert, *Beiträge zur Beschreibung von Schlesien. 10. Bd.*, Brzeg 1791, s. 294;

Knie, Johann Georg, *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuss. Provinz Schlesien: nebst beigefügter Nachweisung von der Eintheilung des Landes nach den Bezirken der drei königlichen Regierungen, den darin enthaltenen Fürstenthümern und Kreisen, mit Angabe des Flächeninhaltes, der mittlern Erhebung über die Meeresfläche, der Bewohner, Gebäude, des Viehstandes usw. - 2. verm. u. verb. Aufl.*, Wrocław, 1845, s. 222-223.

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ**Nr 2a**

1. Miejscowość	TARNÓWEK	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TARNÓWEK	6. Zawartość załącznika MAPA Z WYTYCZONYMI GRANICAMI HISTORYCZNEGO UKŁADU RURALISTYCZNEGO
2. Gmina	POLKOWICE		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)21.03.2025

 Tarnówek - granice ochrony układu ruralistycznego

0 100 200 m

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 2b

1. Miejscowość	TARNÓWEK	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	POLKOWICE		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		
		UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TARNÓWEK	MAPA ARCHIWALNA Atlas Śląska

Archiwalna mapa z ok. 1750 r. (Atlas Silesiae id est Ducatus Silesiae generaliter (...))

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

31.03 2025
[Signature]

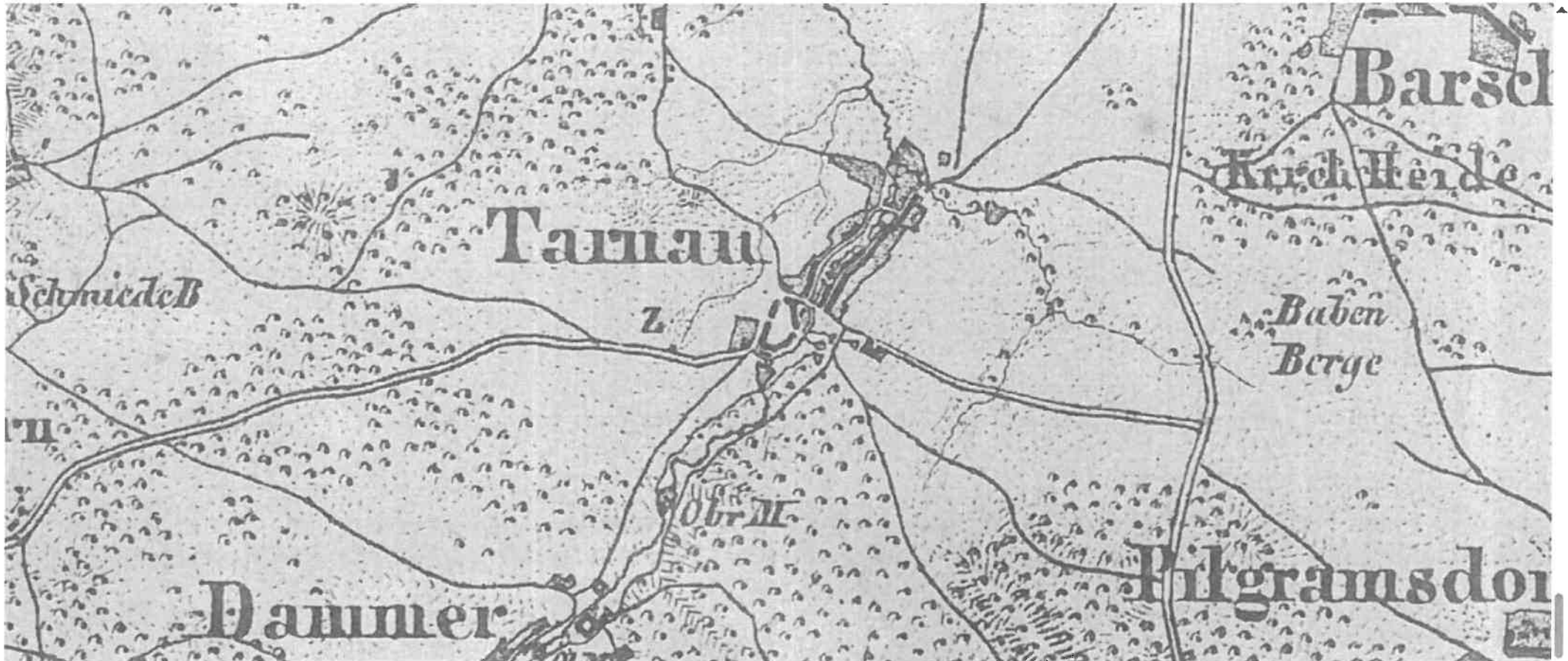
ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ**Nr 3a**

1. Miejscowość	TARNÓWEK
2. Gmina	POLKOWICE
3. Powiat	POLKOWICKI
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE

5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres
--

**UKŁAD RURALISTYCZNY
WSI TARNÓWEK**

6. Zawartość załącznika

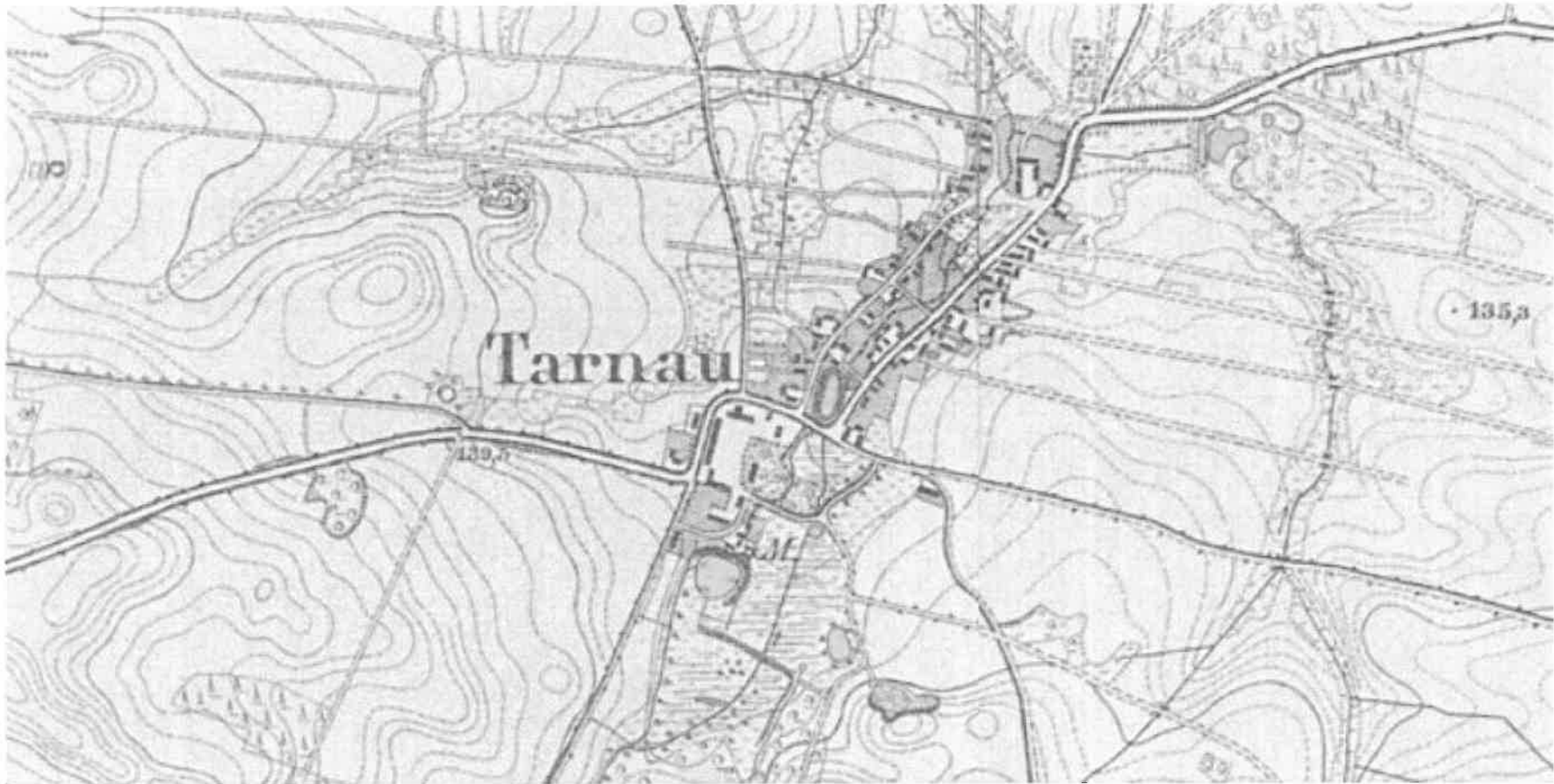
**MAPA ARCHIWALNA
Generalstabskarte**

Archiwalna mapa topograficzna z ok. 1845 r. (Generalstabskarte), skala 1:100 000

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)21.03.2025
[Signature]

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ**Nr 3b**

1. Miejscowość	TARNÓWEK	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TARNÓWEK	6. Zawartość załącznika MAPA ARCHIWALNA MEßTISCHBLATT
2. Gmina	POLKOWICE		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

Archiwalna mapa topograficzna z 1894 r. (Messtischblatt), skala 1:25 000

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)31.03.2025
[Signature]